

BROJČANI PODACI O VRSTAMA RIJEČI U HRVATSKOM RJEČNIČKOM FONDU

Stjepan Sekereš

O brojčanim podacima pojedinih vrsta riječi dosada znamo vrlo malo. Međutim, ti su podaci važni za opću sliku o jeziku i za druge specifične potrebe.

Da bismo saznali brojčane podatke o vrstama riječi, uzimao sam riječi iz ovih rječnika: 1. Pravopisni rječnik (Zagreb – Novi Sad, 1960), 2. M. Deanović – J. Jernej: Hrvatsko ili srpsko-talijanski rječnik (Zagreb, 1975). Iz tih dvaju rječnika zabilježio sam 71 426 riječi. Specifične stručne riječi iz raznih grana znanosti i umjetnosti (fizike, kemije, biologije, medicine, filozofije, veterine, slikarstva, kiparstva i dr.) nisam uzimao u obzir jer one nisu zabilježene u spomenutim rječnicima. Takve riječi su zabilježene u uskostručnim i enciklopedijskim rječnicima. Prema vrstama riječi najviše ima imenica (59%), glagola (24%) i pridjeva (15%), dok svih ostalih vrsta (zamjenica, brojeva, priloga, prijedloga, veznika i uzvika) ima oko 2%.

Brojčani podaci o imenicama, pridjevima i brojevima imaju relativno značenje. U spomenutim rječnicima zabilježeni su samo važniji i poznatiji ojkonomi (i njihovi etnici i ktetici), oronimi, hidronimi, horonimi i mikrotoponimi u Jugoslaviji i u svijetu. Međutim, samo u Jugoslaviji ima preko 100 000 ojkonima¹, a u cijelom svijetu njihov broj vjerojatno prelazi 20 000 000. Broj ostalih toponima prelazit će također broj od nekoliko milijuna. Svi ti toponimi idu u rječnički fond, ali ih mi veliku većinu uopće ne upotrebljavamo, a za mnoge i ne znamo. U spomenutim rječnicima zabilježeni su samo oni toponimi koji se javljaju u knjigama, časopisima i novinama, dok ostali toponimi nisu zabilježeni. Od svih ojkonima mogu se izvesti etnici i ktetici. Međutim, u spomenutim rječnicima zabilježeni su etnici i ktetici samo od poznatijih i važnijih ojkonima. U spomenutim rječnicima zabilježeno je samo 159 brojeva. To su uglavnom temeljni brojevi od kojih se izvode ostali brojevi. Taj je broj posve relativan. Danas već mnogi privatnici raspolažu s milijunima, dok u novčanim ustanovama raspolažu s milijardama i bilijunima. Količina od 159 brojeva predstavlja dakle samo vrlo malu količinu cjelokupnoga brojčanog fonda.

Iz navedenih rječnika nisam uzimao arhaizme i provincijalizme (regionalizme), nego samo riječi koje se češće upotrebljavaju u današnjem književnom i razgovornom jeziku. Od zamjenica, pridjeva i brojeva uzimao sam samo oblike za muški rod. Da sam uzimao oblike za ženski i srednji rod, broj tih vrsta riječi nešto bi se povećao.

1. I m e n i c e

Podaci o imenicama iznose se posebno za svaki rod. Na taj smo način dobili podatke o tome koji se od rodova najviše upotrebljavaju i kakav je brojčani odnos među njima. Sve su imenice razvrstane u tri grupe: 1. opće imenice, 2. vlastita imena, 3. zemljopisna imena. U vlastita imena idu i zemljopisna imena, ali sam ih odvojio zbog njihova specifičnoga ka-

¹ Podatke sam uzeo iz Imenika mesta u Jugoslaviji (Beograd, 1973).

raktera. Vlastita i zemljopisna imena u golemoj su većini domaćeg porijekla. Međutim, među njima se nalazi i 376 stranih osobnih imena i prezimena, zatim 320 stranih zemljopisnih imena. Od stranih osoba u rječniku se nalaze imena poznatih državnika, znanstvenika, književnika, glazbenika, slikara, vojskovođa i dr. Od stranih zemljopisnih imena u rječniku se nalaze imena poznatijih država, pokrajina, naselja, planina, mora, jezera i rije-ka.

vrste imenica	muški rod	ženski rod	srednji rod
a) opće imenice	15060	17863	6730
b) vlastita imena	1729	921	45
c) zemljopisna imena	501	406	126
Ukupno	17290	17863	6901

Ukupno imenica muškog, ženskog i srednjeg roda ima 42054 (59% od cjelokupnog fonda riječi).

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti ovo:

1. od svih vrsta riječi imenica ima najviše (59%);
2. od imenica najviše ima imenica ženskog (42%) i muškog roda (41%), a znatno manje ima imenica srednjeg roda (16%);
3. općih imenica ima mnogo više (91%) nego vlastitih (6,40%) i zemljopisnih (2,45%);
4. najveći je broj vlastitih i zemljopisnih imena muškog (1729 502) i ženskog (921 406) roda, a znatno je manje takvih imena srednjeg roda (45, 126).

2. G l a g o l i

Među vrstama riječi glagola ima također mnogo (24%). Njih sam najprije podijelio po vidu na nesvršene i svršene, a zatim po objektu na prelazne, neprelazne i povratne.

a) nesvršeni prelazni	4556
b) nesvršeni neprelazni	2004
c) nesvršeni povratni	889
d) svršeni prelazni	5528
e) svršeni neprelazni	1859
f) svršeni povratni	2159
ukupno glagola ima	16995

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti ovo:

1. glagoli se po količini nalaze na drugom mjestu, iza imenica (24%);
2. od ukupnog broja glagola svršenih ima 9546 (56%), a nesvršenih 7449 (44%);
3. kod nesvršenih glagola najviše ima prelaznih (61%), a znatno manje neprelaznih (27%) i povratnih (12%);
4. kod svršenih glagola također najviše ima prelaznih (58%), ali povratnih ima nešto više (23%) nego neprelaznih (19%).

3. Pridjevi

Pridjeve sam podijelio prema značenju na opisne, posvojne i gradivne²,

a) opisni	7675
b) posvojni	3152
c) gradivni	108
ukupno	10935

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti ovo:

1. u navedenom rječničkom fondu ima 10935 pridjeva (15%);
2. od vrsta pridjeva najviše ima opisnih (70%), znatno manje ima posvojnih (28%), a najmanje ima gradivnih (0,98%).^{2a}

4. Prilozi

Priloge sam podijelio u mjesne, vremenske, načinske i količinske. Ostale priloge (uzročne, namjerne, partikule), kojih nema mnogo, stavio sam u posebnu rubriku.

a) načinski	615
b) vremenski	182
c) mjesni	145
d) količinski	45
e) ostali	56
ukupno	1043

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti ovo:

1. u odnosu na cjelokupni rječnički fond priloga ima relativno malo (1,40%); ali ih ima najviše od svih nepromjenljivih vrsta riječi;
2. najviše ima načinskih priloga (59%), znatno manje ima vremenskih (17%) i mjesnih (14%), a najmanje ima količinskih (4,31%) i ostalih priloga (5,37%).

5. Brojevi

U spomenutim rječnicima zabilježeno je samo 159 brojeva (0,22%). Od zabilježenih brojeva najviše ima glavnih i rednih brojeva. U spomenutim rječnicima zabilježeno je 46 glavnih (29%) i 37 rednih (24%). Brojnih imenica zabilježeno je 41 (25%), priložnih i umnožnih brojeva te brojnih pridjeva po 11 (7%).

² Među pridjeve nisam uvrstio glagolske pridjeve trpne, premda se u spomenutim rječnicima nalazi velik broj takvih pridjeva (držan, isukan, kovan, pozvan i dr.).

^{2a} U građi za tvorbu pridjeva prema podacima objavljenim u Radu JAZU, 344, str. 248. i 249. ima 17 730 pridjeva, od toga 9 332 odnosno (52,63 %), 7 562 opisna (42,65 %), 836 glagolskih (4,71 %). Gradivni nisu posebno iskazani. (Ur.)

6. Zamjenice

U spomenutim rječnicima zabilježeno je 107 zamjenica (0,15%).

Neodređenih zamjenica ima 76 (71%), pokaznih 11 (10%), upitno–odnosnih 7 (6,50%), ličnih (s povratnom) 6 (5,60%), posvojnih 6 (5,60%), povratno–posvojna 1 (0,0093%).

7. Prijedlozi

U rječnicima je zabilježen 91 prijedlog (0,13%).

Najveći broj prijedloga slaže se s genitivom (67; 74%), dok se s ostalim padežima (s dativom, instrumentalom i lokativom) slaže 24 prijedloga (26%).³

8. Uzvici

U navedenim rječnicima zabilježeno je 63 uzvika (0,090%). Tih riječi bit će znatno više, ali u rječnicima nisu zabilježeni.

9. Veznici

U spomenutim rječnicima zabilježeno je 49 veznika (0,070%).⁴ Najviše ima poredbenih (8)⁵, sastavnih (7), dopusnih (6), vremeniskih (6) i isključnih (5). Ostalih veznika ima nešto manje: suprotnih (4), namjernih (4), uzročnih (3), rastavnih (2), pogodbenih (2), zaključnih (1) i posljedičnih (1).⁶

Sažetak

Stjepan Sekereš, prof. u m., Osijek
UDK 801.54:808.62, pregledni članak, primljen za tisak 11. listopada 1983.

Numerical data concerning parts of speech in Croatian dictionaries

The author discusses numerical data concerning parts of speech and numerical relations between various parts of speech in Croatian dictionaries.

³ Svaki prijedlog naveden je samo jedanput makar se slaže s više padeža, da ne bi u statistici došlo do ponavljanja istog prijedloga dvaput ili tripot.

⁴ Ovdje su uvršteni samo pravi veznici, a nisu uvrštene zamjenice i prilozima koji mogu imati funkciju veznika, tj. mogu vezati dvije rečenice.

⁵ U poredbene veznike su uvršteni i načinski.

⁶ Svaki veznik sam spomenuo samo jedanput makar se on upotrebljava u više vrsta rečenice. U vezi s time prilično se u statistici da neke rečenice imaju manje veznika nego što ih stvarno imaju.